

**Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
Кафедра географії, методики її навчання та туризму**

**Методичні рекомендації
до виконання курсових робіт для студентів
спеціальності (предметної спеціальності)
014.07 Середня освіта (Географія)**

Полтава-2021

*Рекомендовано до друку вченою радою
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

Рецензенти:

- 1) Ткаченко А. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри педмайстерності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.
- 2) Логвин М. М., кандидат географічних наук, доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу Полтавського університету економіки і торгівлі.

Методичні рекомендації до виконання курсових робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності (предметної спеціальності) 014.07 Середня освіта (Географія) / Л. П. Вішнікіна, О. А. Федій, А. А. Шуканова, Т. С. Япринець. Полтава: ПДПУ імені В. Г. Короленка, 2021. 31 с.

У методичних рекомендаціях подаються поради щодо вибору теми, підготовки, оформлення й публічного захисту курсових робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014.07 «Середня освіта (Географія)». В методичних рекомендаціях запропоновано поради щодо написання вступу, тексту основної частини, висновків роботи та їх літературного оформлення, звертається увага на правила оформлення тексту роботи, рисунків і таблиць, оформлення додатків, складання списку використаних джерел та наведено конкретні приклади правильних формулювань та оформлень такого виду робіт.

Методичні рекомендації призначено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та науково-педагогічних працівників, що здійснюють керівництво курсовими роботами. Матеріал розроблено відповідно «Методичним рекомендаціям щодо організації, виконання та захисту курсової роботи у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка»

<http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/14.03.21-kursovi-roboti.pdf>

Методичні рекомендації до виконання курсових робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія) затверджені на засіданні кафедри географії, методики її навчання та туризму.

Протокол № 15 від 01.09.2021 року

ПНПУ, 2021 рік

ЗМІСТ

	ВСТУП	4
1	ЗМІСТ І ЗАВДАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	4
2	ФУНКЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	4
3	ВИБІР ТЕМИ ТА ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ	6
4	МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО НАПИСАННЯ ВСТУПУ КУРСОВОЇ РОБОТИ	7
5	ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ РОБОТИ, РИСУНКІВ І ТАБЛИЦЬ	9
6	ПОРАДИ ЩОДО НАПИСАННЯ ТЕКСТУ ОСНОВНОЇ ЧАСТИНИ РОБОТИ	12
7	РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ ВИСНОВКІВ РОБОТИ	14
8	РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ	15
9	РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СКЛАДАННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	16
10	ПЕРЕВІРКА ТА ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ	17
11	ДОДАТКИ	19

ВСТУП

Навчальними планами закладів вищої освіти передбачено написання студентами курсових робіт зі спеціальності. Це допоможе студентам виробити навички самостійного вивчення навчальних дисциплін, засвоїти основні положення, висновки, закони, набути досвід самостійного накопичення знань.

Методичні рекомендації допоможуть студентам ознайомитися з вимогами до написання, оформлення, порядку захисту та оцінювання курсових робіт.

1. ЗМІСТ і ЗАВДАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Науково-дослідницька діяльність студентів передбачає оволодіння ними елементами організації і методики наукових досліджень як під час вивчення навчальних дисциплін і проходження практик (у формі рефератів, анотацій, виконання проблемних завдань до практичних робіт, вирішення дослідницьких завдань при проходженні польових і педагогічних практик), так і під час виконання власне науково-навчальних досліджень, зокрема курсових робіт під керівництвом наукового керівника.

Освітньо-професійна програма підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка передбачає виконання студентами курсової роботи у 7-му семестрі.

Курсова робота обов'язкова для виконання студентами (форма контролю за її виконанням – диференційований залік).

При виконанні курсової роботи студент одночасно виконує декілька завдань:

- поглиблення та розширення знань з певної вузької галузі географії чи методики навчання географії;
- оволодіння методикою самостійних наукових досліджень;
- формування наукової культури написання тексту з викладенням результатів дослідження;
- засвоєння етичних норм використання джерел інформації і посилання на них;
- оволодіння правилами привселюдного захисту результатів наукового дослідження, коректного використання системи доказів у публічній дискусії;
- розвиток умінь і навичок безперервної фахової освіти.

Орієнтовний обсяг курсової роботи для здобувачів спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія) становить від 25 до 30 сторінок.

2. ФУНКЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

2.1. Завідувач кафедру:

– подає тематику курсових робіт за спеціальностями (освітніми програмами) на розгляд і затвердження кафедру, доводить її до відома здобувачів вищої освіти;

– призначає наукового керівника курсової роботи з урахуванням побажань здобувача вищої освіти та вимог планування навантаження викладачів;

- готує службову записку про затвердження тем курсових робіт та призначення наукових керівників студентам відповідних академічних груп;
- встановлює терміни виконання, представлення (подання) курсової роботи для перевірки на рівень академічного плагіату, її захисту;
- формує склад комісії для захисту курсових робіт та організовує процедуру їх захисту.

2.2. Науковий керівник:

- розробляє теми курсових робіт для здобувачів вищої освіти відповідної спеціальності / освітньої програми, подає їх завідувачу кафедри;
- надає здобувачеві вищої освіти консультативну допомогу щодо методів дослідження, структурування курсової роботи та дотримання вимог її оформлення;
- рекомендує для опрацювання необхідні джерела, зокрема нормативні і довідкові матеріали, наукові видання тощо за темою дослідження;
- контролює хід виконання курсової роботи;
- сприяє перевірці курсової роботи на рівень академічного плагіату;
- готує рецензію на курсову роботу здобувача вищої освіти;
- має право бути присутнім на засіданні комісії при захисті курсових робіт, науковим керівником яких він є.

2.3. Здобувач вищої освіти, який виконує курсову роботу має право:

- самостійно вибирати тему курсової роботи та наукового керівника із затвердженого кафедрою відповідного переліку або запропонувати свою тему з обґрунтуванням її актуальності;
- отримувати консультації наукового керівника щодо виконання та оформлення курсової роботи;
- користуватися матеріально-технічною базою кафедри, приладами, вимірювальною та комп'ютерною технікою, необхідним наочним приладдям тощо для проведення наукових досліджень за темою курсової роботи;
- отримувати в тимчасове користування наукову, навчальну, довідкову, методичну літературу на абонементях, в читальних залах, кафедральних бібліотеках, користуватися бібліотечно-інформаційними послугами;
- самостійно обирати варіанти розв'язання завдань курсової роботи.

2.4. Здобувач вищої освіти, який виконує курсову роботу зобов'язаний:

- своєчасно обрати тему курсової роботи та наукового керівника (упродовж 30 днів від початку семестру, в якому виконується курсова робота);
- дотримуватися термінів виконання курсової роботи;
- регулярно, не менше одного разу на два тижні, інформувати наукового керівника про стан виконання курсової роботи відповідно, надавати на його вимогу необхідні матеріали для перевірки;
- дотримуватися вимог академічної доброчесності, зокрема недопущення плагіату, фальсифікації результатів тощо;
- відповідати за правильність прийнятих рішень, обґрунтувань, розрахунків, якість оформлення роботи, її відповідність методичним рекомендаціям щодо виконання курсових робіт Університету та кафедри;
- у встановлений термін подати науковому керівнику роботу для перевірки, а після усунення недоліків повернути її для отримання відгуку;

– особисто подати кінцевий варіант курсової роботи на кафедру не пізніше, ніж за два тижні до захисту;

– своєчасно прибути на захист курсової роботи або попередити завідувача кафедри про неможливість присутності на захисті із зазначенням причин цього та наступним наданням документів, які засвідчують поважність причин. У разі відсутності таких документів комісією із захисту курсових робіт може бути прийнято рішення про оцінювання студента як такого, що не з'явився на захист курсової роботи без поважних причин. Якщо здобувач вищої освіти не мав змоги заздалегідь попередити про неможливість своєї присутності на захисті, але в період сесії надав необхідні виправдні документи, деканат факультету може перенести йому дату захисту роботи.

3. ВИБІР ТЕМИ ТА ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Виконання курсової роботи дає можливість студентові реалізувати себе в самостійному науковому пошукові, уточнити свої наукові інтереси.

Проблема вибору теми і наукового керівника вирішується в перші тижні нового навчального року шляхом анкетування студентів. Але остаточне затвердження теми і наукового керівника відбувається на засіданні кафедри.

Якщо студент уже має стійкий науковий інтерес, то під час анкетування він вказує прізвище наукового керівника, який займається дослідженням відповідної проблеми або викладає певну навчальну дисципліну. Потім студент разом з науковим керівником узгоджує орієнтовний напрям майбутньої роботи.

Етапи підготовки курсової роботи:

- 1) Вибір теми курсового дослідження та обґрунтування його актуальності (визначення наукової проблеми чи її аспекту, об'єкта й предмета дослідження, його мети і завдань, ознайомлення з правилами її написання та оформлення).
- 2) Складання попереднього плану роботи та узгодження його з науковим керівником.
- 3) Підбір літературних та інших джерел інформації, необхідних для досягнення мети дослідження та уточнення плану курсової роботи.
- 4) Проведення теоретичного або експериментального дослідження.
- 5) Викладення змісту роботи за планом.
- 6) Формулювання висновків.
- 7) Подання роботи науковому керівникові.
- 8) Перевірка курсової на унікальність тексту.
- 9) Підготовка та захист курсової роботи.

Тема дослідження обирається з урахуванням кола проблем, у дослідженні яких зацікавлені як студент, так і його науковий керівник, актуальності наукової проблеми, наявності й доступності джерел інформації. Назва курсової роботи повинна бути, по можливості, короткою і відповідати суті наукової проблеми.

При складанні попереднього плану курсової роботи слід проконсультуватися з науковим керівником як при складанні плану роботи, так і при формулюванні об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження. У процесі дослідження студент може корегувати план курсової роботи (у залежності від наявності літератури та інших джерел). Науковий керівник визначає графік

консультацій з приводу виконання роботи за планом, окреслює коло джерел і вказує на місце їх знаходження.

Опрацювання літератури й джерел, необхідних для виконання науково-дослідницької роботи, починається з опрацювання систематичних і алфавітних каталогів книг та статей, які є у бібліотеках, а також на сайтах в мережі Інтернет та університетському репозитарії.

Перед написанням курсової роботи слід ознайомитися з вимогами до її обсягу і структури та правилами оформлення результатів дослідження. Загальний обсяг тексту курсової роботи становить від 25 до 30 сторінок, надрукованих відповідно до вимог оформлення тексту. У цей обсяг не враховуються: список джерел, додатки, ілюстрації, що займають повну сторінку.

Курсову роботу потрібно виконувати державною мовою.

Структурні частини роботи подають у наступній послідовності:

- титульний аркуш;
- зміст;
- вступ;
- основна частина (*поділена на розділи, підрозділи, пункти, підпункти*);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (*при потребі*).

4. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО НАПИСАННЯ ВСТУПУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

У вступі автор розкриває сутність наукової проблеми, шляхи її вирішення, дає загальну характеристику проведеної роботи. Обсяг вступу становить 2-3 сторінки. У вступній частині курсової роботи повинно бути кілька обов'язкових складових частин, які виділяють у тексті курсивом.

Актуальність теми – це коротке обґрунтування необхідності й своєчасності проведеного дослідження, виконання якого зумовлено недостатньою висвітленню в науковій літературі даної проблеми чи її аспекту, а також необхідністю його виконання для вирішення певних практичних потреб суспільства. Автор повинен шляхом критичного аналізу наявної літератури з даної проблематики показати, який саме аспект проблеми недостатньо вирішений.

Огляд виконаних раніше досліджень повинен бути критичним аналізом. Після згадки автора чи праці у квадратних дужках слід роботи посилання на його номер у списку джерел. Наприклад: «Проблемою кліматичного районування території України займалися Б. П. Алісов [2], та М. І. Щербань [41] та інші».

Мета курсової роботи – це те, чого прагне досягти студент при проведенні дослідження. Як правило, її формулюють одним реченням. У цьому формулюванні вказують наукову проблему, яка вирішується і шляхи її вирішення. Приклади формулювання мети дослідження: «Виявити закономірності формування територіальної структури господарства ... району впродовж ХХ століття»; «Проаналізувати чинники формування поселенської мережі ...»; «Обґрунтувати доцільність проведення педагогічного експерименту під час ...» тощо. Мета дослідження знаходить відображення у назві курсової роботи.

Завдання курсової роботи – це складові частини дослідження (окремі кроки), виконання яких обумовлює досягнення поставленої мети. Зазвичай завдання формулюють у формі їх перерахування через дефіс (або цифровою нумерацією), із застосуванням слів і словосполучень: – виявити ...; – проаналізувати ...; – обґрунтувати ...; – розробити ...; – показати роль

Як правило, кількість завдань відповідає кількості підрозділів дослідження; кожному завданню повинен відповідати певний висновок у кінці роботи.

Кожна наука має певний об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт дослідження – це предмет матеріального світу, явище, певні властивості, а також зв'язки між явищами та властивостями дійсності.

Об'єктами фізико-географічних досліджень є природні компоненти, фізико-географічні явища, природні комплекси певної території. Об'єктами суспільно-географічних досліджень є різні складові частини територіальної організації суспільства (країни, регіони, адміністративно-територіальні одиниці, територіально-виробничі комплекси, галузі господарства, системи розселення тощо). Об'єктом дослідження з методики навчання географії є навчально-виховний процес у загальноосвітніх школах під час навчання географії.

Предмет дослідження – це визначення найбільш значущих властивостей і зв'язків об'єкта, важливих для проведення даного дослідження. Предмет і об'єкт дослідження співвідносяться між собою як часткове і ціле (загальне). Виділяється саме та його частина властивостей об'єкта, на який спрямовується основна увага дослідника. Наприклад, якщо об'єктом дослідження є територія ... району ... області, то предметами досліджень можуть бути: закономірності територіальної організації його господарства; географічні аспекти екологічної мережі; особливості прояву чинників кліматоутворення тощо. Предметом географічного дослідження завжди є просторові (територіальні) особливості розміщення природних чи суспільних явищ та об'єктів. Предмет дослідження відображається у формулюванні його мети і в назві курсової роботи.

Методи дослідження – це певна послідовність підходів і операцій, котрі необхідно виконати для досягнення поставленої мети. Методика – це сукупність методів і прийомів здійснення будь-якого дослідження. Перераховувати застосовані методи потрібно не відірвано від змісту роботи, а коротко зазначаючи, що саме досліджувалося тим чи іншим методом. Виділяють загальнонаукові і конкретно-наукові методи дослідження. До загальнонаукових методів належать абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання, системний, класифікації, експеримент.

У педагогічних дослідженнях застосовують методи спостереження, аналізу педагогічного досвіду, бесіди, тестування, педагогічного експерименту тощо.

У вступі також слід коротко зупинитися на *науковій новизні* дослідження (якщо вона є). Необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (вперше одержано ..., удосконалено ..., дістало подальший розвиток ...). Наукова новизна має теоретичний, методичний і регіональний аспекти. Саме регіональний (краєзнавчий) аспект найчастіше становить наукову новизну курсової роботи студентів. Окремо автор зазначає світоглядне значення проведеного дослідження.

Якщо в роботі є *практичне значення*, то його теж слід підкреслити (як використовуються чи можуть використовуватися результати дослідження або розроблені в ньому рекомендації). Практичне значення дослідження підтверджується довідками про впровадження, надрукованими на бланках організацій, куди результати дослідження були направлені для використання, а також подаються відомості про конференції, на яких були оприлюднені результати дослідження (якщо такі виступи автора були зроблені), про тези доповідей з проблеми свого дослідження на наукові конференції і семінарі, про статті у періодичному виданні.

Необхідно звернути увагу на викладення *особистого внеску автора* у досягнення результатів дослідження. Прийнято виражати вдячність організаціям і окремим особам, які надали джерела інформації, що були необхідні дослідникові для досягнення мети.

У кінці вступної частини коротко обґрунтовують структуру курсової роботи (її поділ на розділи й підрозділи), указують назву й анують зміст розділів, називають загальний обсяг роботи, кількість ілюстрацій, таблиць, використаних джерел, додатків.

5. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ РОБОТИ, РИСУНКІВ І ТАБЛИЦЬ

Остаточний варіант курсової роботи, готують в електронному варіанті й друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм). Текст друкують через півтора міжрядкові інтервали, з використанням шрифтів текстового редактора Word розміру 14 (як правило, Times New Roman), відступом для абзацу 1 см, вирівнюванням за шириною рамки, без включення автоматичних переносів. Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору (при написанні формул і для графічних рисунків використовують чорнила або пасту тільки чорного кольору).

Відступи на сторінці: зверху та знизу – 20 мм, зліва – 30 мм, справа – 10 мм). Список використаних джерел і додатки не входять до основного змісту курсової роботи.

Текст роботи повинен бути вичитаним (не містити граматичних, орфографічних і друкарських помилок). Редагування тексту, узгодженого з науковим керівником за змістом, проводить сам автор.

Текст основної частини роботи поділяють на розділи й підрозділи (а за потребою – на пункти і підпункти).

Назви заголовків у змісті й тексті роботи повинні повністю співпадати. Заголовки основних структурних частин курсової роботи (ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ ..., ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ) у тексті друкують великими літерами, симетрично до центру.

Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої заголовної – великої), з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовків не ставлять (якщо заголовок складається з двох речень, то їх розділяють крапкою). Відстань між заголовками основних структурних частин роботи (ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ ..., ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ) та текстом повинна становити 3-4 інтервали. Заголовки пунктів у тексті роботи друкують

маленькими літерами (крім першої заголовної) з абзацного відступу в розрядці у підбір до тексту, без відступів, з крапкою у кінці.

Усі заголовки в тексті роботи рекомендуємо виділяти напівжирним шрифтом.

Кожну велику структурну частину роботи (ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ ..., ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ) треба починати з нової сторінки. Підрозділи починають після 3-4 інтервалів пропуску на тій же сторінці – за логікою викладення тексту, після попереднього підрозділу.

Першою сторінкою курсової роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації. На титульному аркуші та другій сторінці, на якій друкується зміст роботи, номер сторінки не ставлять. Усі інші аркуші роботи послідовно нумерують (номер ставиться у верхньому правому куті, без крапки у кінці).

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, рисунків, таблиць, формул, списку джерел здійснюють за допомогою арабських цифр.

Нумерація розділів, підрозділів, пунктів основної частини роботи текстовій частині роботи повинна бути такою ж, як і в змісті роботи. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ». Після номера крапку не ставлять, а потім з нового рядка симетрично до країв сторінки (по центру) дають великими буквами назву розділу. Наприклад:

РОЗДІЛ 1

НАСЕЛЕННЯ ЯК ОБ’ЄКТ ВИВЧЕННЯ У СИСТЕМІ ГЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Підрозділи роботи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядку підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу теж ставлять крапку, а потім у тому ж рядку дають заголовок підрозділу (слово «підрозділ» не пишуть). Наприклад:

1.1. Географія населення в системі географічних наук

1.2. Сучасна демографічна характеристика населення країн світу

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Наприклад:

1.1.2. Населення світу. (І далі – текст без абзацу).

Підпункти (їх виділяють не часто) нумерують за тими ж правилами, як пункти (1.1.2.1.). Пункти, а тим більше – підпункти у тексті можуть не мати заголовка. Наприклад: 1.1.2. (І далі – текст без абзацу).

Таблиці та ілюстрації (карти, графіки, схеми, оригінали фотографій) в науково-дослідницькій роботі необхідно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих аркушах включають до загальної нумерації сторінок (ставлять номер у їх верхньому правому куті). Якщо розмір таблиці або ілюстрації більше формату А4, то їх слід розмістити в додатку. Ілюстрації і таблиці на окремому аркушеві слід розміщувати таким чином, щоб їх можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи. Нумерацію ілюстрацій і таблиць можна виділяти курсивом, а їх назви – напівжирним шрифтом (не курсивом).

Усі ілюстрації позначають словом «Рис. ...» і нумерують послідовно в межах кожного розділу (виняток становлять ілюстрації додатків, які нумеруються особливим чином). У «Вступі» ілюстрації не розміщують. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації. Номер ілюстрації, її

назва (при необхідності – пояснювальні підписи) розміщують безпосередньо під ілюстрацією, посередині відносно неї і країв аркуша (а якщо ілюстрація невелика – то поруч з нею). Наприклад:

Рис. 1.1. Полтавський район на адміністративній карті
(що означає: перший рисунок першого розділу)

Кожна ілюстрація повинна відповідати тексту роботи, а текст – відповідати ілюстрації. На ілюстрацію необхідно робити посилання у круглих дужках в кінці речення, у якому вона вперше згадується: (рис. 1.1), або використовувати зворот типу: «...як це показано на рис. 1.1». Рисунки ілюструють найбільш важливі положення тексту роботи; вони не повинні бути випадковими, пов'язаними з другорядними деталями тексту. Наукова культура зобов'язує давати в кінці назви ілюстрації у квадратних дужках посилання на джерело, якщо дана ілюстрація є запозиченою: [14, с. 231]. На авторські ілюстрації посилання можна не давати (якщо вони раніше не були опубліковані). Якщо в розділі є тільки одна ілюстрація або таблиця, то їх нумерують за загальними правилами.

Цифровий матеріал і порівняння, як правило, оформляють у вигляді таблиць. Таблиця подається після першого згадування про неї в тексті, так, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи, або з поворотом за стрілкою годинника.

Таблиці, як і рисунки, нумерують послідовно в межах кожного розділу (за винятком таблиць, поданих у додатках, які нумеруються особливим чином). Номер таблиці складається із номера розділу і порядкового номера таблиці. Їх друкують вище самої таблиці і вирівнюють по правому краю аркуша. Нижче номера, посередині відносно таблиці і країв аркуша жирним шрифтом (не курсивом) дають назву таблиці. Слово «Таблиця» і її назва починаються із великої літери.

Приклад побудови таблиці:

Таблиця 2.4

**Зв'язок великих форм рельєфу і поширення корисних копалин
з тектонічними структурами**

Тектонічна структура	Великі форми рельєфу	Корисні копалини	
		рудні	нерудні

Заголовок кожної граfi таблиці має бути по можливості коротким. Заголовки граfi і строчок таблиці повинні починатися із великих літер, а підзаголовки – або з маленьких (якщо вони складають одне речення із заголовком), або з великих (якщо підзаголовки є самостійними реченнями). Висота рядків повинна бути не меншою 8 мм. Графу з порядковим номером рядків до таблиці не включають.

Якщо таблиця має велику кількість рядків, і виникає необхідність її перенесення на наступну сторінку, то назву розміщують тільки над першою

частиною таблиці, а на сторінці, де вона продовжуються вище неї пишуть: «Продовж. табл. 2.4.» (ці слова також вирівнюють по правому краю аркуша).

Таблицю з великою кількістю граф (стовпчиків) можна поділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки.

Якщо дана таблиця є запозиченою, то в квадратних дужках після її назви ставлять номер джерела, з якого вона запозичена і сторінки: [15, с. 132]. На таблицю обов'язкове посилання у круглих дужках у кінці того речення, в якому вона вперше згадується: (табл. 2.4), або використовувати зворот типу: «...як це відображено в табл. 2.4». У повторних посиланнях на ілюстрації і таблиці треба скорочено вказувати слово «дивись», наприклад, (див. табл. 2.4).

6. ПОРАДИ ЩОДО НАПИСАННЯ ТЕКСТУ ОСНОВНОЇ ЧАСТИНИ РОБОТИ

Спочатку виконують «чорновий» варіант основної частини курсової роботи, відповідно до попереднього плану. Його написання починають із упорядкування і перегляду бібліографічних карток і виписок. У залежності від наявного матеріалу, коректують план роботи. Далі послідовно пишуть тексти розділів і підрозділів.

Часто перший розділ роботи починається із викладення основних теоретичних положень дослідження (теорій, гіпотез, концепцій, провідних ідей, методики дослідження тощо), характеристики основних етапів розвитку наукової думки за викладеною проблемою, розкриття методів, що застосовувалися при дослідженні.

Кожен розділ висвітлює самостійне завдання роботи, а підрозділ – окремі складові цього завдання. У кінці кожного розділу бажано сформулювати висновки зі стислим (на абзац) викладенням результатів дослідження.

При написанні «чорнового» варіанту основного тексту роботи після посилань або цитат у квадратних дужках писати [прізвище автора або назву роботи та рік її видання; при цитуванні – сторінки з якої взята цитата]. В остаточному варіанті виконаної роботи замість цих даних вказують цифру, під якою використана праця подається у списку джерел (наприклад [15], а якщо йдеться про посилання на ряд праць, то [15, 22, 45]). При прямому цитуванні, запозиченні рисунків, формул, таблиць після номера джерела вказується і точна сторінка, з якої взяте запозичення: [15, с. 132]. У випадку прямого цитування, текст цитати без скорочень і будь-яких змін починається і закінчується лапками «...» і вказівкою на сторінку і номер джерела [] після цитати.

Цитати в роботі не повинні траплятися занадто часто.

Слід намагатися викласти думки інших авторів своїми словами. При непрямому цитуванні чи згадці роботи або її автора сторінки не вказують, а записують у квадратних дужках тільки номер джерела. При цьому потрібно бути гранично точним у викладенні думок автора цитованої праці, коректним щодо оцінювання результатів досліджень попередників.

Існують певні традиції у писемній науковій мові (як загальні, так і прийняті в географічній науці). Ви збагнете їх, уважно вчитуючись не тільки у зміст джерел, але й звертаючи увагу на стиль і етикет писемної наукової мови.

Найхарактернішою ознакою писемної наукової мови є формально-логічний спосіб викладення матеріалу. Емоційні мовні елементи в наукових роботах застосовувати не прийнято. Як не прийнято висловлювати різкі судження щодо наукових позицій інших осіб. Якщо в тексті згадуються персоналії, то їх ініціали ставляться перед прізвищем (наприклад: І. П. Сидоренко).

Викладення матеріалу слід вести переважно від третьої особи («на нашу думку...», «ми вважаємо ...», «автор вважає за доцільне ...», «звернімо увагу на ...», «перейдемо до розгляду ...», «усе зазначене вище дає підставу зробити висновок про ...»). Речення повинні бути короткими але логічно завершеними. Складнопідрядних речень слід уникати. У межах кожного абзацу одне речення повинно витікати із попереднього і бути логічно пов'язаним із наступним.

У тексті застосовують тільки загальноновизнані скорочення (г, кг, т, м² тощо).

Особливу увагу при написанні наукової роботи потрібно звертати на мову та стиль викладу матеріалу. Для вираження логічних залежностей в мові є спеціальні функціонально-лексичні особливості наукового стилю:

засоби зв'язку, що вказують на послідовність розвитку думки (**спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже, таким чином** та ін.);

заперечення (**проте, тим часом, але, тоді як, тим не менше, аж ніяк**);

причинно-наслідкові відношення (**таким чином, тому, завдяки цьому, внаслідок цього, крім того, до того ж**);

перехід від однієї думки до іншої (**раніше ніж перейти до..., звернімося до..., розгляньмо..., зупинимося на..., розглянувши, перейдемо до..., необхідно зупинитися на..., необхідно розглянути...**);

підсумок, висновок (**отже, таким чином, на закінчення зазначимо, все сказане дає змогу зробити висновок..., підсумовуючи, слід сказати...**);

засобами логічного зв'язку можуть виступати займенники, прикметники і дієприкметники (**даний, той, такий, названий, вказаний** та ін.);

визначення логічних зв'язків між частинами висловлювань (**можна навести результати..., як показав аналіз..., на підставі отриманих даних..., підсумовуючи сказане..., звідси випливає, що...** та ін.).

Дієслово і дієслівні форми несуть у тексті особливе інформаційне навантаження. Автори наукових праць звичайно пишуть **«проблема, яка розглядається»**, а не «проблема, яка розглянута».

У науковій мові поширені вказівні займенники **«цей», «той», «такий»**. Вони не тільки конкретизують предмет, а й визначають логічні зв'язки між частинами висловлювання (наприклад, «ці дані служать достатньою підставою для висновку...»).

Займенники **«щось», «дещо», «що-небудь»** через неконкретність їх значення в тексті, як правило, **не використовуються**.

У науковій роботі використовують такі сполучники підрядності **«завдяки тому, що», «тоді як», «тому що», «замість того, щоб», «з огляду на те, що», «зважаючи на те, що», «внаслідок того, що», «після того, як», «в той час, як»** та ін. Особливо часто використовуються похідні прийменники **«протягом», «відповідно до...», «згідно з...», «у результаті», «на відміну від...», «поряд з...», «у зв'язку з...»** та ін.

Безособові, неозначено-особові речення в тексті наукових робіт вживаються при описі фактів, явищ та процесів. Називні речення використовуються в назвах розділів, підрозділів і пунктів, у підписах під рисунками, діаграмами, ілюстраціями.

Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є також вказівка на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу, що можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень («за повідомленням», «за відомостями», «як свідчить», «на думку», «за даними», «на нашу думку» та ін.).

При згадуванні в тесті прізвищ (учених-дослідників, практиків) ініціали, як правило, ставляться перед прізвищем.

Діловий і конкретний характер опису явищ, які вивчаються, майже повністю виключає емоційно забарвлені слова та вигуки. Так, експерименти описуються звичайно за допомогою особових дієслівних форм на -но і -то (**одержано, вирішено, проаналізовано** та ін.).

Стиль писемної наукової мови — це **безособовий монолог**. Тому виклад звичайно ведеться від третьої особи. Стало неписаним правилом у роботі замість «я» використовувати «ми». Ставши фактом наукової мови, займенник «ми» зумовив цілу низку нових похідних словосполучень, наприклад, «на нашу думку». Проте нагромадження в тексті займенника «ми» справляє малоприємне враження. Тому автори наукових праць використовують й інші звороти без цього займенника, зокрема конструкції з неозначено-особовими реченнями. Аналогічну функцію виконує речення з безособовими дієприслівними формами на -но і -то (**«Розроблено комплексний підхід до вивчення...»**).

7. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ ВИСНОВКІВ РОБОТИ

Висновки у кінці курсової роботи – її обов'язкова структурна частина, в якій даються відповіді на проблеми і завдання, поставлені у «Вступі». Висновки – це не коротка анотація роботи. Це її найважливіші положення, достовірність яких авторові потрібно буде захистити. Тому вони повинні бути повністю аргументованими і доведеними. На початку висновків повинно бути резюме про сучасний стан вирішення проблеми, над якою працював дослідник. Потім автор розкриває методи вирішення поставленої у роботі проблеми. Кожному сформульованому у «Вступі» завданню повинен відповідати чіткий висновок, який ґрунтується на результатах самостійного дослідження автора. Тому іноді кожен висновок виділяють так, як завдання у вступній частині роботи (дефісом, цифровою нумерацією). При цьому положення, викладені у «Вступі» не повторюються у «Висновках».

Крім відповідей на завдання у «Висновках» вміщують основні практичні результати, одержані в роботі, формулюють рекомендації щодо їх використання.

Отже вступ і висновки – дуже відповідальні структурні частини дослідження, які слід узгоджувати між собою наприкінці виконання роботи.

8. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ

Додатки – не обов’язкова структурна частина курсової роботи. Якщо цього не потребує логіка її виконання, додатків може і не бути.

У додатки виносять значні за об’ємом матеріали, а також допоміжні ілюстрації і таблиці, які переобтяжують деталями основний текст роботи, але є додатковими аргументами щодо вирішення проблеми дослідження. Це можуть бути копії документів, таблиці допоміжних цифрових даних, допоміжні ілюстрації. Додатки часто подають як наслідок того, що обсяг уже виконаної курсової роботи більший за рекомендований і його слід дещо скоротити.

Додатки оформляють як продовження курсової роботи, зразу після висновків. Сторінки, на яких розміщені додатки, продовжують нумерувати послідовно, згідно до загальних вимог.

Самі додатки теж нумерують. Послідовність нумерації додатків зумовлена черговістю появи посилань на них в основному тексті роботи. Кожен додаток починають із нової сторінки. Угорі сторінки посередині рядка друкується слово «Додаток ...» і за ним – велика літера українського алфавіту (А, Б, В, Г) що позначає послідовність додатків. Деякі літери (Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.) для нумерації додатків не використовують. Нижче номера додатку подається його заголовок, надрукований малими літерами, з великої заголовної, симетрично до тексту сторінки. Якщо додаток містить кілька ілюстрацій або таблиць, то їх нумерація здійснюється у межах кожного додатку. Підписи до рисунків і таблиць роблять за тими ж правилами, що й в основному тексті, але їх нумерація виконується інакше: для рисунків – *рис. А.1; рис. А.2* і т.д.; для таблиць – *таблиця А.1; таблиця А.2* і т.д. Приклади:

Рис. А.1. Основні чинники розміщення промислових підприємств

Таблиця Б.1

Динаміка чисельності населення районів Полтавської області за 1991-2021 роки

Роки переписів	Загальна чисельність	Сільське населення	Міське населення

9. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СКЛАДАННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Є декілька основних способів складання списку використаних джерел. Найпоширеніші з них:

1) в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків (для виконання курсових і кваліфікаційних робіт ми рекомендуємо саме цей спосіб);

2) у порядку черговості появи посилань у тексті (цей спосіб рекомендований для написання дисертацій).

Авторів з однаковими прізвищами подають в алфавітному порядку їхніх ініціалів; праці одного автора – за алфавітом перших літер назв його праць; праці одного автора з однаковою назвою – за хронологією.

Спочатку наводять літературу, видану кирилицею, далі – латиною і мовами з особливою графікою (за алфавітом назв мов – арабською, вірменською, грузинською тощо). Публікації мовами з особливою графікою подають в українській транслітерації або в перекладі українською мовою.

Крім того є певний порядок розташування літературних джерел: нормативні акти (закони, постанови та ін.); книжкові видання; статті в журналах та інших періодичних виданнях; матеріали з Інтернету.

Список використаних джерел наводиться після висновків. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи.

Неточне оформлення списку використаних джерел – одна з помилок, яка часто трапляється в курсових роботах. Тому при опрацюванні джерел (особливо – фондових і з мережі Інтернет) намагайтеся занотовувати на картки їх повне бібліографічне описання. При складанні списку використаних джерел слід подавати всю інформацію, яка є у бібліографічному описі безпосередньо в друкованому творі, або так, як записано в бібліографічних картках каталогів, мовою оригіналу цього твору.

До списку джерел включають тільки ті з них, на які є посилання в тексті курсової роботи. Кожний бібліографічний запис починається з нового рядка.

Остаточний список використаних джерел складають перед написанням «чистового» варіанта науково-дослідницької роботи.

Якщо обраний перший спосіб складання списку, то за допомогою функції «сортування» в меню «таблиця» комп'ютера спочатку сортують в алфавітному порядку усі джерела, виконані східнослов'янськими мовами (українською,

російською, білоруською), потім – іноземними мовами. Увесь складений таким чином список нумерують послідовно – від номера 1 – до останнього номера в списку джерел.

10. ПЕРЕВІРКА ТА ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота попередньо перевіряється на ознаки плагіату. Академічний плагіат – це оприлюднення наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства. Курсова робота попередньо оцінюється в балах науковим керівником в аргументованому відзиві (у вигляді таблиці та коментарів до неї), при цьому враховується показник унікальності роботи. Випускаюча кафедра може затвердити, а може не погодитися з оцінкою наукового керівника (і відправити роботу на доопрацювання терміном до 5 днів, а потім повторно розглянути її).

У встановлені терміни, але не пізніше, ніж за два тижні до захисту, здобувач вищої освіти подає курсову роботу на кафедру для перевірки на унікальність та заяву, яка засвідчує самостійність виконання дослідження та відсутність академічного плагіату в курсовій роботі. Обов'язковою для перевірки є та частина роботи, у якій викладено результати теоретичного та / або експериментального дослідження. Усі інші розділи курсової роботи перевіряють на виявлення академічного плагіату за потребою / вимогою. Для перевірки роботи на академічний плагіат на кафедру в електронному форматі подають титульний аркуш, розділ / підрозділ, у якому викладені основні результати дослідження та список використаних джерел. Завідуючий кафедрою чи призначена ним особа передає електронну версію курсової роботи разом зі службовою запискою до бібліотеки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Рекомендовані наступні показники визначення оригінальності курсових робіт:

Для курсових робіт	Рівень оригінальності твору	Рекомендована дія
понад 60 %	Високий	Текст вважається оригінальним та не потребує додаткових дій щодо запобігання неправомірним запозиченням.
від 50 % до 60 %	Середній	Наявні окремі ознаки академічного плагіату. Слід пересвідчитись у наявності посилань на першоджерела для цитованих фрагментів.
від 35 % до 50 %	Низький	Наявні певні ознаки академічного плагіату, але матеріал може бути прийнятий за умови доопрацювання з обов'язковою наступною перевіркою на оригінальність доопрацьованого твору.
менше 35 %	Неприйнятний	Наявні істотні ознаки плагіату. Матеріал до розгляду не приймається.

За результатами перевірки на унікальність курсову роботу подають науковому керівнику на рецензування, а у разі необхідності, повертають на доопрацювання.

Захист курсової роботи відбувається на відкритому засіданні однієї з секцій географії. Для отримання позитивної оцінки за курсову роботу студенту необхідно набрати 60 балів і більше за шкалою закладу. Оцінка «відмінно» виставляється за курсову роботу, якщо студент набрав 90 балів і більше; «добре» – від 75 до 89 балів; «задовільно» – від 60 до 74 балів.

До набраної суми додається 5 балів за тези чи матеріали, опубліковані у співавторстві в збірниках студентських наукових праць місцевого рівня; 10 балів – всеукраїнського рівня; 15 балів – міжнародного рівня. Ця сума подвоюється, якщо студент опублікував тези чи матеріали самостійно. За самостійні наукові статті в журналах і наукових збірниках студент може отримати додатково до 30 балів.

ДОДАТКИ

Міністерство науки і освіти України
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Факультет історії та географії
Кафедра географії, методики її навчання та туризму

Курсова робота

зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія)

освітньо-професійної програми

«Середня освіта (Географія)»

на тему:

ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОСЕЛЕНСЬКОЇ МЕРЕЖІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виконав(ла): студент(ка) __ курсу, групи _____
_____ форми навчання
_____ рівня вищої освіти

(прізвище та ініціали)

Керівник: _____
(науковий ступінь та/або вчене звання, прізвище, ініціали)

Захищена _____ 202__ р.

Кількість балів: _____

Значення оцінки _____

Члени комісії:

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Полтава – 20____ року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАСЕЛЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ У СИСТЕМІ ГЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	5
1.1. Географія населення в системі географічних наук	5
1.2. Сучасна демографічна характеристика населення країн світу	7
1.3. Демографічна характеристика населення України	9
РОЗДІЛ 2. ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ ПРО НАСЕЛЕННЯ В УЧНІВ	11
2.1. Демографічні поняття в системі шкільної географічної освіти.....	11
2.2. Методи і методичні прийоми формування знань про населення на уроках географії	17
2.3. Особливості змісту знань про населення у 6-7-их класах	20
2.4. Методичні рекомендації з формування знань про населення у 8-у, 10-у та 11-у класах	24
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29
ДОДАТКИ	31

Форма рецензії на курсову роботу

Рецензія на курсову роботу

зі спеціальності _____

тема: _____

студента (студентки) _____

групи _____, _____ курсу, _____ форми навчання,

Кафедра, на якій виконувалася курсова робота: _____

<i>Критерії оцінювання</i>		<i>Максим. бал</i>	<i>Оцінка керівника</i>
Наявність усіх елементів «Вступу» та правильність їх формулювання: актуальності теми, мети, завдань, об'єкту і предмету, опису методів дослідження тощо		10	
Загальна оцінка рівня складності й науковості роботи (повнота реалізації мети і завдань у змісті розділів роботи)	<i>Рівень</i> Високий	18-20	
	Достатній	15-17	
	мінімально достатній	12-14	
	недостатній	0-11	
Повнота і якість аналізу джерельної бази, культура посилань на використані джерела, якість бібліографічного опису		5	
Структурованість, лаконічність, рівень узагальнення (доцільність співвідношень обсягів окремих розділів роботи, дотримання вимог до загального обсягу роботи тощо)		5	
Достовірність і обґрунтованість висновків, їхня відповідність завданням роботи		5	
Оцінка якості й доцільності використаних ілюстративних матеріалів		5	
Дотримання нормативних вимог щодо оформлення курсової роботи (Розділ 2 Положення про написання і захист курсових, бакалаврських і дипломних кваліфікаційних робіт у ПНПУ імені В.Г. Короленка)		5	
Дотримання графіка виконання роботи, оцінка самостійності її виконання		5	
Загальна оцінка курсової роботи науковим керівником		60	

Аргументований висновок наукового керівника:

Науковий керівник _____

(_____)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 201__ р.

(на звороті рецензії)

Захист курсової роботи

Критерії оцінювання		<i>Максим. бал</i>	<i>Оцінка комісії</i>
Доповідь студента на захисті курсової роботи	Рівень володіння змістом роботи, повнота розкриття теми	20	
	Чіткість, логічність, послідовність, лаконічність доповіді, наявність унаочнення (за потреби)	10	
Повнота і коректність відповідей студента на поставлені питання		10	
Оцінка за захист курсової роботи		40	
Додаткові бали (наявність публікацій, доповідей на конференціях тощо)		10	

Підсумкова оцінка за курсову роботу:

за 100-бальною шкалою: _____

значення оцінки: _____

Члени комісії:

_____	_____	_____
(підпис)	(підпис)	(підпис)
(_____)	(_____)	(_____)
(прізвище, ініціали)	(прізвище, ініціали)	(прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20__ р.

**ПРИКЛАДИ
ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ з урахуванням Національного
стандарту України ДСТУ 8302:2015**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
<p style="text-align: center;">Книги: Один автор</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
<p style="text-align: center;">Два автори</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с. 4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с. 6. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.
<p style="text-align: center;">Три автори</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с. 2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с. 3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с. 4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія

	економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.
Чотири і більше авторів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Бікулов Д. Т., Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с. 4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. 5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и) / упорядники	<ol style="list-style-type: none"> 1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с. 3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.
Без автора	<ol style="list-style-type: none"> 1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с. 3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с. 4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с. 5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с. 6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с. 7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с. 8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с. 9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с. 10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с. 11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.
Багатотомні видання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Лодий П. Д. Сочинения : в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. А. В. Сеницына. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с. 3. Новицкий О. М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая,

	<p>А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев ; Мелитополь: НПУ ім. М. Драгоманова ; МГПУ ім. Б. Хмельницького, 2017. Т. 1. 382 с.</p> <p>4. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.</p> <p>5. Кучерявенко Н. П. Курс податкового права : в 6 т. Харків : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.</p>
Автореферати дисертацій	<p>1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с.</p> <p>2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.</p> <p>3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.</p>
Дисертації	<p>1. Авдеева О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с.</p> <p>2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.</p> <p>3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.</p> <p>2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.</p> <p>3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2011. № 48-49. Ст. 536.</p> <p>4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 4. С. 530–543.</p> <p>6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.</p> <p>7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136–141.</p> <p>8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i>. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.</p>
Архівні документи	<p>1. Лист Голови Співки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Співки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64</p>

	<p>зв., 71.</p> <p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
Патенти	<p>1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
Каталоги	<p>1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с.</p> <p>2. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.</p>
Бібліографічні покажчики	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10).</p> <p>3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від</p>

	<p>дня заснування).</p> <p>4. Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одісей, 2003. 128 с.</p> <p>5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).</p>
Частина видання: книги	<p>1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. <i>Михайло Баймуратов: право як буття вченого</i> : зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493.</p> <p>2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с экологическим правом</i> : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212.</p> <p>3. Коломоець Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i> : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоець. Київ, 2009. С. 195–197.</p> <p>4. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p>
Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</p> <p>2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. <i>Формирование толерантного сознания в обществе</i> : материалы VII междунар. антитеррорист. форума (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150.</p> <p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.</p> <p>5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. <i>Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук</i> : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.</p>
Частина видання: довідкового видання	<p>1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.</p> <p>2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоець, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.</p> <p>3. Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.</p>
Частина	<p>1. Коломоець Т. О. Оцінні поняття в адміністративному</p>

<p>видання: продовжуваного видання</p>	<p>законодавстві України: реалії та перспективи формування їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.</p> <p>2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159.</p> <p>3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. <i>Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій</i>. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218.</p> <p>4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. <i>Проблеми законності</i>. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.</p>
<p>Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)</p>	<p>1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92.</p> <p>2. Коломоєць Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. <i>Право України</i>. 2017. № 5. С. 71–79.</p> <p>3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>4. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15.</p> <p>5. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.</p>
<p>Електронні ресурси</p>	<p>1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsei.org.ua/5_2017/32.pdf.</p> <p>3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. – URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i>. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.</p>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С. Географія населення : курс лекцій. Ужгород : СП ПоліПрінт, 2012. 212 с.
2. Даценко Л. М., Остроух Л. М. Основи геоінформаційних систем і технологій : навч. посібник. К. : ДНВП «Картографія», 2013. 184 с.
3. Даценко Л. М. Навчальна картографія в умовах інформатизації суспільства: теорія і практика. Монографія. К. : ДНВП «Картографія», 2011. 228 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія : навч. посіб. К. : Кондор, 2009. 300 с.
5. Самойленко В. М. Географічні інформаційні системи та технології : підручник. К. : Ніка-Центр, 2010. 448 с.
6. Федій О. А. Формування демографічних понять у процесі навчання економічної і соціальної географії : монографія. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. 139 с.
7. Федій О. А. Картографія з основами топографії : Методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «Бакалавр» із галузі знань 01 «Освіта» спеціальності 014.07 «Середня освіта (Географія)» та галузі знань 10 «Природничі науки» спеціальності 103 «Науки про Землю». Полтава, 2019. 48 с.
8. Федій О. А. Методичні рекомендації по роботі з відкритою ГІС SAGA: навч.-метод. посіб. Полтава, 2020. 85 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15919>
9. Федій О.А. Спортивне орієнтування як різновид активного відпочинку населення. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку харчових виробництв, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу*. Полтава : ПУЕТ, 2015. С 220–222.
10. Федій О. А., Шуканова А. А. Туристична картографія : навч.-метод. посіб. Полтава, 2020. 74 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15222>
11. Шуканова А. А., Федій О. А., Шуканов П. В. Особливості пристосування до умов пандемії суб'єктів туристичної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 18. С. 19–24. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7598&i=2>
12. Shukanova, A., Vishnikina, L., & Fediy, O. (2021). Сільський туризм та його геопросторова організація на Полтавщині. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, (12), 255-265. Retrieved із <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/16844>.

